

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Het laatste (?) NPAG-congres

Verslag van

Splitsing — Uitzonderlijk of individueel?
[Amsterdam, 16-17 mei 2014]

OLIVIER VAN STRIEN

Toen mij gevraagd werd verslag uit te brengen van het congres van de Nederlandse Psychoanalytische Groep vervulde dit mij met spanning en opwindning — als bij het weerzien van een oude liefde: zou ik welkom zijn? Mag ik er nog wel zijn als ik zo lang ben weggebleven?

Het goed bezochte congres kende een rijk programma, dicht op de klinische praktijk, met parallel lopende voordrachten.

Margaret Hagenbeek droeg voor over termineren: *Heb ik in klei gewerkt of in water geschreven?* Wanneer en hoe komt er een einde aan de analyse? Is dat een eenzijdig doorwerken door de analysant van het stoppen en de rouw hierover, of is er ook voor de analyticus een proces van afscheid en rouw? En is contact na het afsluiten van de analyse een aanwijzing te vroeg te zijn gestopt of juist een voorbeeld voor de analysant dat de analyticus niet bang is voor contact?

Het riep bij mij de vraag op hoe succesvol mijn eigen analyse eigenlijk was, en ook het verlangen om mijn analytica op te zoeken: zou ik daar eigenlijk nog welkom zijn? Veel analytici hebben door hun verblijf in de analytische wereld en de vaak ook nog andere betrekkingen met hun eigen analyticus hun analyse misschien nooit volledig afgesloten. En wat is 'volledig' in deze?

Eva Prinsen vertelt in haar verslag van een kinderaanlyse mooi hoe er met veel geduld,

verdraagzaamheid en verwondering een verbinding gemaakt kan worden met voor het kind onverdraaglijke affectieve inhoud. De analytica weet deze te incasseren en te verdragen en kan blijven denken, waardoor het kind steeds beter haar eigen regulatie meester wordt.

Ik vraag me af of er bij een kinderaanlyse waarin door trauma afgesplitste affectieve inhoud vervangen wordt door een meer dragelijk gevoel van ongeluk, naast de ouderbegeleiding ook nog bijzondere aandacht zou moeten zijn voor de splitsing in de ouder-kindrelatie en of er bij het termineren een systemische *rite de passage* zou kunnen zijn om die splitsing op te helpen heffen.

Bij de klinische seminars onder leiding van Nelly Vlietstra-Zock en Marja Wille-Buurman in de middag geniet ik van de rijkdom van het materiaal en de mogelijkheid om de tijd te nemen voor invallen en associaties. Ik besef dat ik daar in mijn eigen praktijk vaak onvoldoende aan toekom en merk dat er bij mij ook vruchtbare associaties komen over eigen lopende behandelingen.

Op dag twee begeleiden Merle Heinemeijer en Sacha Marlisa op een boeiende inzichtelijke manier een workshop over perversie aan de hand van scènes uit de film *La pianiste*. En Sylvia Janson en Rob Wille bespreken in hun workshop een eerste gesprek waarin ruimte ontstaat om voorheen afgeweerde traumatische inhoud te benoemen, en waarin ook duidelijk wordt hoezeer het afweren voor de analysant gewoon is en zodanig krachtig dat meerdere hulpverleners erin meedingen, mogelijk ook doordat een deel van het denken verstoord of aangevallen werd.

Aan het begin van het middagsymposium gaf Dirk Vlietstra een historisch overzicht van het ontstaan en de afsplitsing van de verschillende psychoanalytische verenigingen en die van de NPAG in het bijzonder. Op

dit moment wordt er meer samen-hang en -werking tussen de verschillende verenigingen tot stand gebracht en er komt een gemeenschappelijke opleiding en erkenning van elkaars supervisors. Als het goed is was dit het laatste symposium van de NPAG, aldus de voorzitter.

Na een inleiding door Henk de Meij, vertellen Annette Oud, Arjen Schut en Nelly Vlietstra-Zock hoe in hun analyses op verschillende manieren splijting optreedt, en waar deze leidt tot fixatie, rigiditeit of chaos en daardoor tot pathologie. Splijting leidt tot zich niet begrepen, miskend en tekortgedaan voelen. Zij laten zien hoe er via de psychoanalytische techniek gezocht wordt naar het leggen van verbinding, het opheffen van rigiditeit of het *containen* van chaos. Het komt tot een 'normaal' soort splijting, waarin de afgesplitste delen bereikbaar zijn voor het Ik en de reflectieve functie in dienst staat van de ontwikkeling.

Het congres werd afgesloten met een lezing van Pieter Niers: *Verkenningen langs de breuklijn van de splijting*. Niers beziet de splijting van het Ik vanuit ontwikkelingsperspectief, via het *stade de miroir* van Lacan. Rond de leeftijd van anderhalf krijgt het kind, naast propioceptieve en interoceptieve informatie, op het moment dat het zichzelf kan herkennen in een spiegel ook exteroceptieve informatie over zichzelf. Er komt ruimte voor een object-Ik naast een subject-Ik. Dit maakt dat er ook een begin ontstaat van een verschil tussen wat gezien kan worden en gezien mag worden en daarmee voor schaamte.

Wanneer deze naast elkaar bestaande belevingen van het Ik onverenigbaar zijn of niet op elkaar afgestemd kunnen worden, leidt dit tot pathologie. Die loopt uiteen van neurotische pathologie — waarbij er een omslag is van het subject-Ik naar het object-Ik en men vervreemd raakt van eigen wensen, behoeften en verlangens — tot persoonlijkheidspathologie waarbij deze splijting structureel wordt, tot aan de 'scheur in het Ik' (Freud) van trauma, waarbij het subject-Ik wordt verlaten en afgewezen (of aangevalen als iets niet eigens) en zich niet verder

kan ontwikkelen en er vereenzelviging ontstaat met het object-Ik. Het Ik wordt het ideaal-Ik. Niers citeert Lecoultre: 'Was tot op dat ogenblik de volmaaktheid een ideaal, waarnaar gestreefd moest worden [het Ik-ideaal in eigenlijke zin; Niers], nu is het een bereikte toestand.' Een ander woord voor dit ideaal-Ik is het 'fantasma': de 'vanzelf-zwijgende' overtuiging het ideaal-Ik te zijn. Reflectie hierover wordt niet verdragen en instandhouding van het fantasma beschermt tegen de verschrikking van de eigenlijke werkelijkheid.

De analytische setting noodt de analysant zijn subject-Ik te openbaren zonder feedback vanuit de analyticus over zijn object-Ik. Dit nodigt uit tot splijting maar geeft ook een kans op synthese en integratie, middels het verdragen en verwoorden. Er ontstaat een opening voor de terugkeer van fantasma naar fantasie en van ideaal-Ik naar Ik-ideaal. Er komen ontwikkelingsmogelijkheden voor het subject-Ik en daarmee voor eigen behoeften en verlangens. Het herstel van het verlangen heeft als prijs dat een werkelijkheid verdragen moet worden die vervulling van dit verlangen niet op voorhand garandeert. Die werkelijkheid is open en onvoorspelbaar en kan dus gevreesd of zelfs gehaat worden. Hoewel het verlangen om mijn analytica te bezoeken niet meer zo brandt, heb ik aan het congres wel het voornemen overgehouden om weer wat meer analytisch te gaan werken, en wie weet mijn opleiding af te ronden.

De Hongaarse connectie

Verslag van

.....
 Studiedag Imre Hermann en de Hongaarse school [*Gent, 21 mei 2014*]

BERT DE MEULDER

De psychoanalyse is in gunstige omstandigheden op bepaalde historische plekken